

İMDAT AVŞAR VE HİKÂyecİLİĞİ

Zehra YAZBAHAR*

ÖZET

İmdat Avşar, 2010 yılında yayımladığı *Çiğdemleri Solan Bozkır* isimli ilk hikâye kitabındaki hikâyeleri ile aynasını Türk toplumuna ve onun geleneksel değerlerine tutar. Esas itibarıyla iki ana bölümden oluşan bu çalışmada, ilk bölümde İmdat Avşar hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra ikinci bölümde hikâyeciliğine geçilecek ve sözü edilen kitabındaki hikâyeleri, anlatıcı ve bakış açısı, içerik ve kişiler kadrosu, dil ve üslûp başlıkları altında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Türk hikâyesi ve hikâyecileri, İmdat Avşar, *Çiğdemleri Solan Bozkır*.

İMDAT AVŞAR AND HIS STORYTELLING

ABSTRACT

With his stories in his first book which is *Steppe Which Fade To Crocuses* he published in 2010, İmdat Avşar reflects our society and our traditional values. In this study which is primarily composed of two major parts, after giving brief information about İmdat Avşar in the first section, the art of storytelling will be part in the second section and the stories in the mentioned book are gotten the grips with narrator, viewpoint, content, characters, language and style.

Keywords: Modern Turkish story and storytellers, İmdat Avşar, *Steppe Which Fade To Crocuses*.

Geleneksel değerler ve ilkelerin, yerini yeni değerlere bıraktığı dünyada, sürekli değişen ve evrenselleşme çabası içinde olan insanla karşı karşıya kalınır. Tanınmayan ve hissedilmeyen iklimlerin rüzgârlarının, Türk coğrafyasından geçerken, ondan neler götürdüğünü hatırlamaya ihtiyacımızın olduğu bu değişim sürecinde, yaşanan coğrafyanın neresi ve Türk insanına kim olduğunu hatırlatacak bir isim ve onun hikâye kitabı çıkıyor karşımıza: İmdat Avşar ve hikâye kitabı *Çiğdemleri Solan Bozkır*¹.

Avşar, hikâyeleri ile bir bakıma, Türk insanına kendisini seyrettirir; Türk insanı, kendini seyre dalmışken de onun damarlarına merhamet duygusunu aşılır. Aynı zamanda yazar, hikâyeleriyle değişmeyen ve değiştirilemeyecek olan özü, Anadolu Türk insanının değiştirilemez karakter yapısını gözler önüne serer. Bu çalışmada İmdat Avşar'ın hikâyeleri ve hikâyeciliği üzerinde durulmaya çalışılmıştır:

* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-mail: zehra-yazbahar@hotmail.com

¹ İmdat Avşar, *Çiğdemleri Solan Bozkır*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2009.

İmdat Avşar²

*O viranenin yıkıntıları arasında dolaştım. Yıkık odalarda, ebemi, anamı, kardeşlerimi, kendimi aradım bir süre. El yetmez, göz görmez bir geçmişte kalmış hepsi de...*³

İmdat Avşar

Son dönem Türk edebiyatının dikkat çeken ve önemli yazarlarından birisi olma yolunda emin adımlarla ilerleyen İmdat Avşar, 1967 Kırşehir-Kaman doğumlu. Kırşehir Eğitim Yüksekokulu'nu bitirdikten sonra Malatya ve Erzurum illerinde uzun süre ilköğretim öğretmeni olarak görev yapmıştır, halen Kayseri'de ilköğretim müfettişi olarak görev yapmaktadır.

Hikâyelerinin yanında şiirleri de olan İmdat Avşar, 2007 yılından itibaren *Kardeş Kalemler, Sancaktar, Gökbayrak, Bizim Külliye, Berceste, Şehriyar, Kardeşlik, Bayrak, Ulduz* gibi dergilerde, yazdığı ya da Azerbaycan Türkçesi ve Türkmenceden Türkiye Türkçesine çevirdiği hikâyelerini yayımlamaya başlar.

2009 yılında, Kültür Bakanlığı ve Yozgat valiliğince düzenlenen "Nail Abbas Sayar Hikâye yarışmasında", "Şehnaz Hanım Koleji" adlı hikâyesi ile birincilik ödülüne lâyık görülen İmdat Avşar, ilk hikâye kitabı olan *Çiğdemleri Solan Bozkır* isimli eserini aynı yılda yayımlar. 2010 yılında ise Azerbaycanlı şair Resul Rıza'nın doğumunun 100. yılı dolayısıyla hazırladığı *Gecenin Suskun Nağmesi* isimli kitabıyla Azerbaycan'da "2010 Yılı Resul Rıza Edebiyat Ödülü'ne" lâyık görülür.

İmdat Avşar'ın Hikâyeleri ve Hikâyeciliği

*Her sanatçı, yaşadığı devrin gizli tanığıdır aslında.*⁴

İmdat Avşar

Günümüz hikâyesinin ya da hikâyecisinin terk ettiği bir dünyanın penceresinden olaylara bakan ve okuruna seslenen İmdat Avşar, hikâyeleri ile bozkır insanına can verir. Toplam on beş hikâyesinin yer aldığı kitabında, genel olarak Anadolu köyünü ve köylüsünü anlatan yazar, toplumsal gerçekliğe uygun hikâyeler kaleme alır; başka bir deyişle, okuyucunun karşısına çevreye ve topluma dönük bir hikâyeci olarak çıkar.

Realizmden de öte natüralist bir hikâyeci olan Avşar, yaşadıklarından ve gördüklerinden yola çıkarak Anadolu insanının âdetlerini, duygularını, düşüncelerini, hüznlerini, sevinçlerini yine onların kendi dilinden ve en önemlisi kendi gönlünden yansıtır. Dolayısıyla hikâyelerine konu olan Anadolu'yu ve Anadolu insanını içeriden tanıyan yazarın hikâyelerinde, hiçbir romantik yaklaşım, öznel saptırma, yönlendirme, abartı, dönüştürme ya da değiştirme görülmez.⁵

Ele aldığı konular ve samimi üslubu ile Anadolu'nun yüreğinin ışığını ve güzelliğini yansıtan yazarı, bozkırdan yükselen feryadın sesi olarak nitelendirmek yanlış olmaz. Hikâyelerindeki kişilerle bizzat iç içe yaşamış olan Avşar'ı, belki de en iyi, hikâyelerinde anlattığı Anadolu Türk köylüsü tanımlar. Öyle ki, aşağıda yazarın "Hökümet İmzası" isimli hikâyesinden yapılan alıntıda, hikâye kişilerinden Rahman Dayı'nın ağzından, yazar-anlatıcı ile ilgili düşüncelerine tanık olunur:

² Bu bölüm, İmdat Avşar'ın *Çiğdemleri Solan Bozkır* isimli hikâye kitabının giriş kısmında yer alan özgeçmiş ve hikâyeciyle telefon aracılığıyla yapılan röportaj dikkate alınarak yazılmıştır.

³ İmdat Avşar, *Çiğdemleri Solan Bozkır*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2009, s. 149-150.

⁴ İmdat Avşar, *Çiğdemleri Solan Bozkır*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2009 (kapak kısmından).

⁵ Nurullah Çetin, "Sahih Bir Damar: İmdat Avşar Hikâyesi", *Edebiyat Ufku-Edebiyat, Kültür, Sanat ve Eğitim İnternet Dergisi Sitesi*, 3 Şubat 2010.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

“‘Hocam, sen sanki bizim köyde doğmuşsun, evimize geliyorsun, ekmeğimizi yiyorsun, düğünlere, mevlitlere de geliyorsun, öbür hocalar niye gelmiyor baba? Hepsine de hürmet ederiz hâlbuki.’”⁶

İmdat Avşar’ın hikâyelerinin Türk edebiyatındaki yerini daha iyi kavrayabilmek için hikâyeleri, anlatıcı ve bakış açısı, içerik ve kişiler kadrosu, dil ve üslûp başlıkları altında incelenebilir:

A. Anlatıcı ve Bakış Açısı

*Kibrtsiz köyün, ateş taşıyanlarıydı onlar. Bir yangın yeri olan yüreklerini ocağa koyup üfleseler, tezeker tutuşurdu; ama bundan haberleri bile yoktu.*⁷

İmdat Avşar

Kitabında yer alan hikâyelerinin hepsini, yaşanmış ve iyi gözlemlenmiş olay ya da durumlardan hareketle yazan İmdat Avşar, hikâyelerinde iki tip anlatıcıya yer verir: Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı ve özne anlatıcı.

Realist-natüralist olan yazar, hikâyelerini ya kendisinin de içinde bulunduğu ve bizzat yaşadığı olaylardan ya da içinde olmasa bile gözlemlendiği olaylardan üretir. Yazar, hikâyelerinde, bizzat kendisi tarafından yaşanmış gerçekleri anlatırken özne anlatıcıyı; yaşamasa bile şahit olduğu gerçekleri anlatırken de Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıyı tercih eder; başka bir deyişle, deneysel gerçekçilik anlayışına bağlı kaldığı hikâyelerinde birinci kişi anlatıcı da denilen özne anlatıcıyı kullanırken; gözlemci gerçekçiliğe bağlı kalarak ürettiği hikâyelerinde hâkim anlatıcı da denilen Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıya yer verir. Örneğin, yazarın kitabındaki on beş hikâyeden sekizi özne anlatıcıyla yazılmışken, yedisi Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıyla yazılır. Bu çerçevede öncelikle, yazarın sözünü ettiğimiz anlatıcı tiplerini hangi hikâyelerinde kullandığını toplu bir şekilde görmekte yarar var:

Özne Anlatıcıyla Yazılmış Hikâyeleri: Muhterem, Abdal Kocası, Hamdi Kirve, Türbenin Delisi, Hökümet İmzası, Ağaçtan Atlar, Beyaz Bulut, Bizim Evin Kiblesi.

Tanrısal Konumlu Gözlemci Anlatıcıyla Yazılmış Hikâyeleri: Evin Yıkılsın Hacı, Bahri Usta, Allah Görür, Tövbekârlar, Şeyhin Çavuşu, Molla Emmi, Kerem.

Anlatıcı, bazen başından geçenleri, bizzat yaşadıklarını, gördüklerini, izlediklerini, duygu ve düşüncelerini, değerlendirme ve yorumlarını kendisi anlatır, bazen de hem dışarıdan bir gözlemci olarak yaşanan her şeyi izler, duyar ve görür, konuşmaları takip eder hem de roman kişilerinin iç dünyalarında neler olup bittiğini ve zihinlerinden neler geçtiğini en ince ayrıntısına kadar bilir ve okuyucuya verir:

“Akşamla birlikte eskâr bastı Kör Bekteş’in evini. Çaresizlikten daraldı göğsü. Eli tabakasına gitti. Tabakanın içindeki son tütün kırıntılarını doladı beyaz kâğıda ve derin bir nefes çekti ve:

‘Zurnayı beri getir’ dedi karısına. ‘Zurnayı beri getir...’

Karısı gibi severdi erik zurnasını. Yiyecek ekme bulamasa bile zurnasını yağlamayı ihmal etmezdi.” (s. 18, “Evin Yıkılsın Hacı” isimli hikâyeden).

⁶ İmdat Avşar, *Çiğdemleri Solan Bozkır*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2009, s. 118. Çalışmamızın bundan sonraki kısmında bu hikâye kitabından yapacağımız alıntıların sayfa numaraları alıntıdan hemen sonra belirtilecektir.

⁷ İmdat Avşar, *Çiğdemleri Solan Bozkır*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2009, s. 151.

“Bu uzak dağ köyünde bir aydır görev yapıyordum. Köylülerden bir kısmını tanıyordum ama bu adamı ilk kez görmüştüm. Öğrencilerin bu adamı tanıdıkları belliydi, sıraların altına pusup sürekli gülüyorlardı. Çocuklara, ‘sessiz olun bakalım’ dedim, sobanın yanındaki bu garip adama döndüm:

‘Buyurun, hoş geldiniz.’” (s. 93, “Hamdi Kirve” isimli hikâyeden).

Yazarın Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıya yer verdiği hikâyelerinde yer alan kişilerin duygu ve düşünceleri ya da konuşmaları, hikâyenin dışında kalan bir gözlemci figür, anlatıcı, tarafından aktarılır. Sözüünü ettiğimiz figür, sınırsız bir imkâna sahiptir. Yukarıda verilen ilk alıntı, Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıya yer verilen bir hikâyeden alınmıştır. Alıntıda da anlaşılacağı üzere, hikâye kişilerinden olan Kör Bekteş’in duygu ve düşünceleri ya da konuşmaları, hikâyenin dışında kalan bir gözlemci figür tarafından aktarılır. Yani anlatıcı, olan biteni izleyerek kişilerin zihninden neler geçirdiğini, iç dünyalarını bilir ve bunu, okuyucuya anlatır. Kişilerin geçmişteki yaşantılarını ve geleceğini bilerek bunları okuyucuya nakleden anlatıcı, ayrıca gerekli gördüğü yerlerde geriye döner ve hikâye kurgusunu anlaşılır kılacak gerekli bilgileri okuyucuya aktarır; bunun yanında anlatı zamanında cereyan etmekte olan hadiseleri de verir. Özdeş özne anlatıcının kullanıldığı yukarıdaki ikinci alıntıda, anlatıcı, yazardır; başka bir deyişle, okuyucuya bilgi veren yazar-anlatıcının varlığı açıkça görülmektedir. Alıntıda yazar-anlatıcı, öğretmenlik yaptığı sırada başından geçen bir olayı anlatır. Özdeş özne anlatıcının kullanıldığı hikâyelerde, Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcının kullanıldığı hikâyelerdeki kapsayıcılık yoktur; başka bir deyişle, sözüünü ettiğimiz hikâyelerde, olaylara, kişilere ya da çevreye farklı kişilerin değil de bir tek kişinin, ben anlatıcının, bakış açısı hâkimdir. Hikâyenin içeriğini ben anlatıcıdan dinleyen okuyucu, olan biteni ben anlatıcının gördüğü ve aktardığı kadar alımlar; yani olaylar, kişiler ve motifler, sadece anlatıcının görüşü ve duyusu ile sunulur. Dolayısıyla bakış açısı sınırlıdır. Örneğin, yazarın Hamdi Kirve isimli hikâyesi, özne anlatıcı olan adı verilmeyen bir öğretmen tarafından aktarılır. Bu öğretmen, bir hikâye kişisi olarak kendi hayatını, gördüklerini, duyduklarını, yaşadıklarını, gözlem ve izlenimlerini tek boyutlu özne konumunda okuyucuya sunar; başka bir deyişle, özne anlatıcı, hem olayları hem de kişileri, kendi bakış açısı ve düşünce yapısıyla verir; hikâyede yer alan diğer kişilerin duygu ve düşüncelerini, geçmişini, geleceğini bilemez ve yansıtamaz. Dolayısıyla yazarın Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı ile kaleme aldığı hikâyelerindeki kapsayıcılık ve çok boyutluluk, yazarın özne anlatıcı ile kaleme aldığı hikâyelerinde yoktur. Ilgaz’ın Hamdi Kirve isimli hikâyesinden verilen alıntıda yazar-anlatıcı olan öğretmen, hikâye kişilerinin fiziksel özelliklerini verirken sadece izlenimlerinden yola çıkarak yorumlar yapar yani kesin bir bilgi veremez. Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı gibi kişileri daha dıştan ve geniş bir alandan tanıtamaz; okuyucu, burada, farklı kişilerin değil de bir tek kişinin, yalnızca yazar-anlatıcının, bakış açısını görür. Örneğin, hikâyede geçen adamın kim olduğu, nasıl bir ortamda yetiştiği, nasıl bir eğitim aldığı, hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları gibi bilgiler konusunda kesin ve net yargılarla karşılaşılmaz; sadece yazar-anlatıcının o anki duygu ve düşüncelerinden yararlanarak yaptığı değerlendirmeler görülür. Dolayısıyla okuyucu, olay ya da kişileri bütünlüklü olarak göremez.

Hikâyelerinin konularını Anadolu’dan, özellikle Orta Anadolu’dan seçen yazar, kamerayı kimi zaman kendi omzunda tutarak, olayları ya da kişileri kendi bakış açısı ile verir; kimi zaman ise kamerayı Anadolu’dan seçtiği ve iç içe yaşadığı Türk köylüsünün omuzlarına yükler ve onların bakış açılarıyla olayları ya da kişileri sergiler. Yazarın anlattığı Anadolu Türk köylüsünün içinden seçilen kişiler, yazarın yansıtıcı bilinçleridir. Zaten bozkırın ve bozkır insanının sesi olmayı hedefleyen yazar, olayları onların bakış açılarıyla vererek hem Türk köylüsüne konuşması için hak tanımış olur hem de en kötü durumlarda bile umudunu yitirmeyen Anadolu köylüsünün bu iyimser tarafını gözler önüne sererek onların masum penceresinden dünyaya bakılmasını sağlar. Yazar, bu yöntemi kullanarak okuyucunun olayları ve kişileri birden çok kişinin gözünden görmesine zemin hazırlar. Sadece bir hikâye kişinin bakış açısıyla eksik verilen bir olay ya da kişi, başka kişilerin

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

anlatımıyla verilerek, hikâyede bütünlük sağlanmasına yardımcı olunur. Örneğin, Türk öğretmen ile Kürt bir köylünün konuşmasının geçtiği bir hikâyeden alınan aşağıdaki alıntıda yazar, insanlar arasındaki toplumsal eşitsizlik ve savaşı, terörü Müslüman köylünün ağzından vererek toplumsal bir dramı, belki de en iyi şekilde dile getirmiş olur:

“*Hocam dini bir Müslüman, Müslüman’a düşman olur mu hiç? Devlete asi gelinir mi baba? Kürt ne, Türk ne babam? İki de aha parmaklarım gibi, hangisini kessen öbürü de acır. Biz kardeşik baba.*” (s. 121, “Hökümet İmzası” isimli hikâyeden).

Yazarın amacı, belirli bir siyasî görüşe ya da ideolojiye bağlı kalarak Anadolu insanını istismar etmek ya da belirli görüşleri okuyucuya benimsetmek değildir; yazarın amacı, millî ve manevî değerlerin korunduğu, samimi, bir o kadar da bilinçli bir toplumsal yapıyı göstermektir. Yani yazar, Anadolu’ya Marksist açıdan bakmaz; Türk sosyal yaşayışını temel alarak Anadolu köylüsünün sosyal sorunlarına yer verir. Dolayısıyla anlatılan dramlar ve çekilen sancılar, hem sahici hem de etkileyici bir özellik taşır.

Hemen hemen bütün hikâyelerinde kendi varlığını belli eden ve yer yer hikâye kişilerini yargılayan anlatıcı-yazar, olayları ya da kişileri aktarırken hem anlatma hem de gösterme yöntemini tercih eder. Yazar-anlatıcı, çoğunlukla olayları yorumlayarak hikâyelerdeki kişiler hakkında değerlendirmeler yapar. Gerçekçi bir üslûpla kaleme alınan eser, konu ve olayların ele alınışı bakımından realist-natüralist olma özelliğini gösterirken kişilerin ele alınışında yazar, nesnellliğini tam anlamıyla muhafaza edemez. Bazen romanlarındaki kişiler karşısında tarafsız kalmayı başaramaz ve kişilerini öznel bakış açısına göre yorumlayarak sunar; başka bir deyişle yazar, kişiler hakkındaki düşüncelerinde nesnellliğini yitirir. Ancak anlatıcının kitapta yer alan hikâyelerini aktarma yöntemi, çoğunlukla anlatma şeklindedir. Anlatıcı-yazar, çoğunlukla olayları yorumlayarak hikâyelerde yer alan kişiler hakkında değerlendirmeler yapar. Örneğin, “Hökümet İmzası” isimli hikâyede yazar-anlatıcı, roman kişilerinden olan Rahman Dayı’yı tanıtırken yorumu okuyucuya bırakmayarak, onun hakkındaki düşüncelerini bizzat kendisi verir:

“*Bir baba gibi şefkatliydi bana karşı. Onun hürmetinden utanır, sıkılır, ezilirdim ama onun isteklerini kabul etmesem üzüleceğini, incineceğini bilir; çaresiz her isteğine boyun eğdim.*” (s. 118, “Hökümet İmzası” isimli hikâyeden).

Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıyla kaleme alınan hikâyelerde yazar, yer yer, kendini belli ederek hikâye kişileri arasında taraf tuttuğunu belli eden cümleler kullanır. Zira okuyucu, yazarın hangi kişilere sempati duyduğunu ya da hangilerinden hoşlanmadığını ve kişiler hakkında ne düşündüğünü anlayabilir; başka bir deyişle, yazar, bazen kişiler hakkında değerlendirmeler yaparken ve kendi kimliğiyle konuşurken görülür. Bunun doğal karşılanması gerek; çünkü yazarın kişiliğinin ürünü olan eser, dolayısıyla, yazarın kişiliğinden de izler taşır. Ancak Avşar, Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı tipini kullandığı romanlarında kendini belli etse bile hikâyelerdeki çok seslilik ve çeşitlilik kendini gösterir. Yazar, hikâyelerine hem hareketlilik hem de yorum zenginliği katmak amacıyla kişilere kendilerini ifade etmeleri amacıyla hak da tanır. Böylece okuyucu, olaylara, sadece anlatıcının dünyasından değil, farklı kişilerin dünyasından da bakar. Örneğin, yukarıda verilen alıntıda, Rahman Dayı’yı yazar-anlatıcıdan dinleyen okuyucunun aklında, anlatıcının “şefkat, incinmek, üzülme” gibi artısı olan sözleri kullanmasıyla Rahman Dayı hakkında olumsuz bir imaj belirmez. Yani yazar-anlatıcının hikâye kişisini tanıtırken tarafsız kalmayarak tanıtıma kendi duygularını katması, okuyucunun kişiyi, sergilediği davranışlar, söylediği sözler ya da başka kişilerin onun hakkında neler düşündüğünden değil de direkt olarak anlatıcının ağzından tanınmasını sağlar. Ancak bunun yanında anlatıcı, zaman zaman da gösterme yöntemine başvurarak okuyucunun hikâye kişileriyle aracısız olarak doğrudan doğruya yüzleşmesini sağlar. Bahsi geçen tekniğin kullanıldığı yerlerde, yazar-anlatıcı, kişileri ya kendi hâl

ve hareketleriyle ya da başkalarının onlar hakkındaki düşüncelerini belirterek kişiler hakkında ipucu verir. Bu durum, okuyucunun kişileri daha iyi tanınmasına yol açar.

Yazar, hikâyelerinde ister hâkim anlatıcıya isterse birinci kişi anlatıcıya yer versin bütün hikâyelerini kendi hayatında, her şeyden önemlisi kendi ruhunda ve duygularında tecrübe etmiş usta hikâyeci kimliği ile okuyucunun karşısına çıkar.

B. İçerik ve Kişiler Kadrosu

*Hikâyelerimin ana vatanıdır bozkır. Ben kırk yıldır ruhuma akan, sonra içime sığmayan, gönlümden taşan bozkırın; her türlü çaresizliğe karşı umutla hayata tutunan bozkır insanların tanıdığım oldum. Bozkırı yazdım...*⁸

İmdat Avşar

Her insanın özlemini duyduğu ve beklediği memleket görüntüsü ile İmdat Avşar'ın hikâyelerinde karşılaşılır. Zira İmdat Avşar hikâyelerinde, özümüze yabancılaşmaya başladığımız günümüz modern dünyasında her türlü çaresizliğe, her türlü yoksulluğa karşı umudunu hiçbir zaman yitirmeyen ve hayata tutunarak insanlık dersi veren bozkır insanını, Anadolu insanını yazar. Hikâyelerinde Anadolu'nun sosyal ve ekonomik bir portresini çizen yazar, küreselleşen dünyada, küreselleşen Türk insanına inat millî değerlerini yitirmeyen, yalanı dolanı bilmeyen, geleneksel özünü koruyan, saf, temiz, samimi ve içten Anadolu Türk köylüsünü anlatır.

Konusu “biz” olan hikâyeler yazan Avşar, Anadolu'nun sade ve şatafatsız hâllerini dile getirerek bu toprağı anlatmaya çalışır. Anadolu köyünü ve köylüsünü hem dramatik hem de mizahî boyutlarıyla ele alan yazar, Anadolu'yu bütün gerçekliği ile ortaya koyar. Gözlemci gerçekçilikle yetinmeyerek, deneysel gerçekçilik anlayışına bağlı naturalist hikâyeler kaleme alan yazar, doğup büyüdüğü yer olan Kırşehir ile öğretmenlik yaptığı Malatya ve Erzurum gibi yerlerde yaşadığı, gördüğü, en önemlisi hissettiği olayları anlatır. Anadolu'nun içinden, Kırşehir'den gelen yazarın hikâyelerine konu olan kişiler ise yazarın tanıdığı, uzak ya da yakın çevresinde gördüğü insanlardır.

Mahzun, yoksul ve sefil bir bozkırı içinde biriktiren ve sonra da bunu kaleme alan yazar, bir taraftan Anadolu Türk köylüsünün çilekeş hâlini anlatırken diğer taraftan onların umudunu yitirmeyen ve kanaatkâr tarafını gösterir. Yazar, bu acıları dile getirirken, Anadolu insanının içinden geçtiği bu zorlu sınavı okuyucuya sunarak manevî ve millî değerlerin nasıl korunabildiğini gözler önüne serer. Yani yazar, insanî asaletini ve masumiyetini koruyan Anadolu insanı üzerinden okuyucusuna insanlık dersi verir. Özellikle Kırşehir abdallarının⁹ yoksulluklarını, acılarını, üzüntülerini, umutla hayata tutunma çabalarını anlatan yazar, Türk toplumunun sosyal sorunlarına yer veren Türk insanının içindeki sestir. Örneğin aşağıdaki alıntıda, bir Kırşehir abdalının ağzından, abdalların ekonomik ve toplumsal anlamdaki geri konumları sergilenir:

“Ben ölürüm siz kalırsınız uşaklar. Yokluk, gapıya konulacak mal deel amma ağalık da abdallık da töreyen. Biz, ağalara hizmet uçun varık.

.....

⁸ İmdat Avşar, *Çiğdemleri Solan Bozkır*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2009 (kapak kısmından).

⁹ Oyunlarımızı, türkülerimizi derleyip Türk halk müziği repertuarımıza yüzlerce eser kazandıran Kırşehir abdalları, çocuk yaşta başlayıp yaşlanıp yatağa düşünceye kadar düğünlerde, bayramlarda, eğlencelerde davulları, zurnaları, kemanları, bağlamalarıyla kuşaktan kuşağa derin bir kültür köprüsü kurmuşlardır. Öyle ki Kırşehir abdallarının çocukları, beşikte gözünü açıp da etrafına bakmaya başladığı andan itibaren duvarda bağlama, keman, davul, zurna ile karşı karşıyadır. Abdal çocuklarının dünyası, bu çalgılarla şekillenmeye başlar ve mezara kadar sürer.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

Evel Allah, sonra onlar aç açta koymaz bizi. Dedim ya ağalın da abdallığın da bir töresi var. Olur ki ağanın uşağı düğünlerde içkiyi çok kaçırır, size söver sayarsa: Bir kulağınızdan girsin, öbüründen çıksın. Duymayın sağır olun, gonoşmayın ahraz olun. Olur ya övkelenip sizi dövellerse, elsiz, ayaksız olun. Kul kusursuz olmaz evlatlarım. Aman haaa! Ağaların yüzüne çıkıp da ekmeenizi daşlamayın...’ ” (s. 19, “Evin Yıkılsın Hacı” isimli hikâyeden).

Verilen alıntıdan anlaşılacağı üzere yazar, hikâye kişisini ekonomik ve toplumsal konumuna göre konuşarak abdalların yoksulluğunu, sessiz kalışlarını ve çaresizliğini son derece sahil bir söylem ile okuyucuya sunar. Okuyucu, bu satırlarda yavan ve yapay bir sesle değil, yürekte gelip dile dökülen cümlelerle baş başa kalır; başka bir deyişle, Kırşehir abdallarının¹⁰ gerçek hikâyelerini birinci ağızdan, yazardan dinleyen okuyucu, hakiki bir sesle ve içten bir söylemle karşı karşıya kalır. Bir insanlık dramını, millî ve manevî değerler süzgecinden geçirek sergileyen İmdat Avşar, Anadolu insanının tanığı olduğunu okuyucusuna bir kez daha kanıtlar.

Yazar, bir yandan Anadolu köylüsünün fakir ve çilekeş hâlini sergilerken diğeryandan “Kimseye zarı zoru olmazdı onların. Kimsenin azında çoğunda gözleri yoktu. Her birinin gönlünde ayrı bir yara, her birinin feklele ayrı bir hesabı vardı.” (s. 77, “Tövbekârlar” isimli hikâyeden) diyerek onların zararsız ve kanaatkâr yâplarını da gösterir.

Anadolu’yu ve Anadolu insanını, onların sorunlarını, geçim sıkıntılarını, verdiği kavgayı yakından bilen İmdat Avşar, Anadolu Türk kültürünü, özellikle Orta Anadolu kültürünü kitabında ustaca işler. Evrensel olmak adına Anadolu’yu görmezden gelen ya da “*Orada bir köy var uzakta / O köy bizim köyümüzdür / Gezmesek de tozmasak da / O köy bizim köyümüzdür*”¹¹ diyerek Anadolu Türk insanına dışarıdan bakan yazarların aksine o, Anadolu insanını ve onun macerasını, onların içinden gelen ve onlarla birlikte yaşayan biri olarak konu edinir. Başka bir deyişle yazar, içinde bulunduğu toplumun insanına, aynı toplum içinde yaşayan başka insanları anlatır ve bu anlatımda ortaya çıkan ses, uzaktan gelen bir ses değildir; o ses, İmdat Avşar aracılığıyla Türk köylüsünün sesidir yani Anadolu’nun sesidir. Yazar bazen, Anadolu insanının karşısına İstanbul insanını koyarak Anadolu Türk köylüsünün kirlenmemiş tarafını da gösterir. Örneğin, bir hikâyesinde köylü bir çocuğun gözleriyle İstanbul’dan gelen öğretmene bakar ve çocuğa şu satırları söylettirir:

“İstanbuluydu Nusret Hoca. Havası, suyu, insanları, türkülleri farklı şehirden. Kolayca telaffuz edemediğimiz ‘konservatuar’ mezunuydu. Bu kelimeyi duyduğumuzda gözlerimiz nasıl da iri iri açılmıştı.” (s. 37, “Muhterem” isimli hikâyeden).

Yazar, aynı hikâyede okul müdürüne “*Elin İstanbulusu ne bilir bu garip Bozkırı! Burayı Beyoğlu sanıyor canım...*” (s. 43) dedirterek geleneği temsil eden Anadolu Türk köylüsünün dünyasından, modernizmi temsil eden İstanbullu hocaya bakarak ve karşılaştırma yaparak Anadolu köylüsünün tarihsel gelişim ve değişim aşamalarını, gelenekten moderne geçiş sancılarını ustaca verir. Ayrıca yazar, köylü çocuğa “*Anlamsız çığlıklar ve flüt. Bir helke yoğurt parasına aldığımız o kâbus, rüyalarımıza giren o alet! O günden sonra ezgilerimiz yarım kaldı, türküllerimiz dilsiz...*” (s. 38) sözlerini söyleterek modernizmin, dolayısıyla yapmacık, sahte ve samimiyetten uzak dünyanın, Anadolu geleneğinin içine girerek onu nasıl yarım ve dilsiz bıraktığını vurgular. Burada, flüt bir imgedir. Yazarın asıl amacı, belirli imgeler üzerinden insanların geleneksel değerlerine nasıl yabancılaştırılmaya çalışıldığını göstermektir; başka bir deyişle, okuyucuyu Batı’nın Anadolu

¹⁰ İmdat Avşar’ın hikâyelerinde abdalları ele alış biçimi ve abdallar hakkında bir çalışma için bakınız: Zeki Bulduk, “Ezberbozan Hikâyeci (Abdalları Yazdı!)”, *Dünya Bizim*, 24 Ağustos 2010.

¹¹ Bu dördlük, Ahmet Kutsi Tecer’in “Orda Bir Köy Var Uzakta” isimli şiirinden alıntıdır: Sevgi Gökdemir, *Ahmet Kutsi Tecer*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

topraklarına yabancılaşma tohumları ektiği gerçeğiyle baş başa bırakma isteğidir. Zaten, “bozkırın çiğdemlerinin solması değişimi temsil eder yani eski ile yeni arasında bir karşılaştırma yapar.”¹²

Hikâye kişilerinin gerek fiziksel özellikleri gerek içsel özellikleri anlatıcı tarafından açıklanarak, tasvir ve tahlil edilerek sunulur. Örneğin, “Bizim Evin Kıblesi” isimli hikâyeden yapılan alıntıda anlatıcı-yazar, bir Anadolu kadınının dış görünümüne ait ayrıntıları “*Ebem gibi giyinirdi Vahide Ebe. Başında boncukla yazması, allı fistanının üzerinde bir önlüğü vardı. Sirtında rengi atmış bir yelek, ayaklarında, arkası yırtılmış kara lastikten ayakkabıları vardı. Hiç dişi yoktu ağzında, dudakları büzüşmüş, ağzının içine geçmişti.*” (s. 153) cümleleriyle tasvir eder. Kişilerin fiziksel portresinin yanında onların iç dünyasını, ruhsal durumunu, neler hissedip neler düşündüğünü, hangi duygu ve düşünceler sonucu bir takım eylemlerde bulunduğunu da anlatır. Aşağıda verilen alıntıda okuyucu, “Tövbekârlar” isimli hikâyede yer alan kişilerden Haydar’ın neler hissettiğini ve düşündüğünü, ruh hâlini anlatıcının tahlilinden anlar:

“Elindeki tespihi hızı hızlı çekmeye başladı. Arkadaşlarını yine toplayıp götürmeyi düşündü. ‘Çare olmaz, insanın iradesinde her şey yine bildiklerini okur bunlar’ dedi içinden... Çarşı üstüne üstüne geliyordu. Bir yukarı gitti, bir aşağı geldi. Kasabaya sığmadı. Eve doğru hızlı hızlı yürüdü...” (s. 88, “Tövbekârlar” isimli hikâyeden).

Hikâyelerinde, içerisinde yetiştiği ve yaşadığı toplumun değerler sistemini ele alan yazar, kendimizden uzaklaşan bakışlarımızı yeniden içimize doğru çevirmeyi amaçlar. Bunu yaparken de okuyucuyu hakiki hayat sahneleriyle ve gerçek, bir o kadar da özgün, Anadolu’yu yansıtan canlı kişilerle karşılaştırır. Bu sayede yazar, okurlarına yalansız ve samimi Anadolu fotoğrafını gösterir.

Çoğunlukla bir tip hikâyecisi olarak öne çıkan yazar, model olarak Anadolu Türk insanının geleneksel, toplumsal ve kültürel bütün özelliklerini yansıtan tipleri seçer. Yoksul ve mazlum binlerce Anadolu çocuğu ile onların alçak gönüllü, ezik, suskun, zararsız anne ve babaları hikâyelerinin kişi kadrosunu oluşturur. Okuyucu, bazen Kırşehir Abdallar Köyü’nden Kör Bekteş’in evine misafir olur, bazen Kaman Ortaokulu’ndaki Muhterem’in ya da yanık sesli Tufan’ın dertli türküleriyle dertlenip ağlar, bazen Hacı, Haydar, Kadir ve Kudret’in tutunacak dal arama çabalarına şahit olur, bazen de Hamdi Kirve’nin ya da Rahman Dayı’nın saflık ve temizlik abidesi gönül evlerine girip, dünyayı onların gönüllerinden görme şansına erişir. Kör Bekteş, Âdem, Bahri Usta, Tufan, Şahan Emmi, Duran Ağa, Hacı, Kadir, Kudret, Haydar, Hamdi, Reşit, Rahman Dayı, Hacı Dede, Vahide Ebe, Molla Emmi, Kerem, İsmail, Muhterem... İçlerinde bir hayat barındıran, birbirlerini tanımayan binlerce isim ancak birbirlerini tanımasalar da, bilmeseler de aynı acıyı, aynı sevinci duyan binlerce yürek. İmdat Avşar, isimleri farklı olsa da öyküleri aynı olan bu yürekleri bir araya getirir ve bizlerin evlerine konuk eder. Okuyucusuna bir bakıma, kendi anasını, babasını, amcasını, ninesini, kardeşini anlatır. Bunu yaparken de seçtiği insanların yaşantılarını ve kişiliklerini hem acıklı hem de mizahî boyutuyla birlikte verir.

Yazarın hikâyelerindeki konular, sıradan görünenin bildik ifadelerle anlatımının sıra dışı etkisinin yansımasıdır. Duymadan, hissetmeden ve içinde yaşamadan bir şeylerin yazılamayacağını belirten İmdat Avşar, hikâyelerine konu olan kişilerin de görev yaptığı yerlerde rastladığı ya da yakından tanıdığı kişiler olduğunu belirtir.¹³ Yazarın yüreğine kimi zaman çaresiz, kayıp bir çocuk, kimi zaman garip bir çoban, kimi zaman türbeleri bekleyen bir deli, kimi zaman ocaklardan ocaklara ateş taşıyan kadınlar, kimi zaman da yoksulluğu ciğerine çekip zurnasına üfleyen ulu bir abdal konuk olur. Kitabına verdiği isimden de anlaşılacağı üzere, yazarın anlattığı kişiler, bozkırın solan çiğdemleridir. Ancak yazar, kitabıyla ele aldığı kişilere, çiğdemlerine su vererek onları

¹² Daha geniş bilgi için bakınız: Gökhan Tunç, “İmdat Avşar’ın Çiğdemleri Solan Bozkır Adlı Kitabında Bozkırın Hüznü ve Düşünü”, *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, Yıl: 4 S. 41 Mayıs 2010.

¹³ Yazarın, 03.05.2010 tarihinde sorularımıza telefon yoluyla verdiği cevaptan alınmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

yeşertir; yeşertirken de Anadolu insanının hikâyelerini dinleyen okuyucunun yüzünde küçük bir tebessüm, yüreğinde de büyük bir acı bırakır.

C. Dil ve Üslûp

*Yokluk hangi dilden konuşursa konuşsun; anlardım.*¹⁴

İmdat Avşar

Milletler dilleriyle ve dile dayalı eserleriyle vardır. Türk yazarı, Türkçeyi iyi bilmeli ve kullanmalıdır. Çünkü dil, millî kültürün geleceğe en önemli taşıyıcısıdır. İmdat Avşar da hikâyelerinde dili, doğru ve etkili bir biçimde kullanır. Hikâyelerini oldukça akıcı bir dil ve üslûpla yazan yazar, “Bir solukta okunuyor.” sözünü hak edecek hikâyeler kaleme alır. Yazarın kitabını okunması zevkli hâle getiren, sergilediği insan manzaralarının yanı sıra üslûbundaki yarı mizahî tutumudur. Sadece metnin içeriği ve içeriğin yansıttığı ruh ile baş başa kalan okuyucu, vasıtaların bütünüyle ortadan kalktığı hikâyelerle karşılaşır.

Hikâyelerinde Anadolu Türkünün yoksullukla başa çıkabilme gayretini, üzüntülerini ve sevinçlerini, tarihsel gelişim ve değişim aşamalarını verirken büyük bir ustalık gösteren yazar, Anadolu’yu verirken Marksistlerin yaptığı gibi belirli bir siyasî görüşü ispat etme kaygısı içinde değildir. Bu nedenle yapay, ham ve kekre bir dil ve üslûpla değil de samimî, yalın ve kıvrak bir dil ve üslûpla karşılaşılır.

Tasvir ve tahlilleri yoğun bir biçimde kullanan İmdat Avşar, halkın canlı konuşma dilini esas alır. Yerel kelime ve deyimleri kullanan Avşar, bunları “hikâyenin potası içinde eriterek doğal ve gerçekçi bir ifade tarzı hâline getirdiği için anlam sırtmaz.”¹⁵ Benzetmelere sıkça başvurarak üslûpta canlılık sağlayan yazar, bu yöntemle roman kişilerini daha iyi verebilmek için başvurur. Örneğin, Anadolu köylüsünün kalbinin temizliğini ve enginliğini anlatmak için kimi hikâyelerinde saflığın ve temizliğin göstergesi olan su imgesini kullanır:

“Bir gönlü gani kirvem, kirvem bir derya deniz...” (s. 99, “Hamdi Kirve” isimli hikâyeden).

“O, gönlü deryalar gibi engin, saflık, temizlik abidesi Rahman Dayı kızmadı, sitem dahi etmedi.” (s. 131, “Hökümet İmzası” isimli hikâyeden).

Benzetmelerin yanında, karşılıklı konuşmalara da yer veren yazar, bu sayede, roman kişisini sosyal yapı içerisinde değerlendirmemizi sağlar. Bu motifin kullanılması, yazarın realist kimliğinin bir yansımasıdır. Aynı zamanda gerçekçiliği sağlayabilmek için konuşma dilinin çeşitli unsurlarına da yer verir. Hikâye kişilerini kendi ağız özelliklerine, ekonomik, toplumsal ve eğitimsel konumlarına göre konuşturan yazar, natüralist gerçekçiliği sağlamada büyük bir başarı elde eder. Ayrıca hikâyelerini kurgularken türkü sözlerinden alıntılar yapar; bunun yanında atasözü, deyim, benzetme, kalıp ifade ve yerel söz varlıklarını sıkça kullanır. Yazarın yer yer türkü sözlerine yer vermesi ya da kişileri yöresel ağız özelliklerine göre konuşturması, gelenek ve göreneklerden hızla uzaklaşan şu zamanda, insanları özülle, Anadolu’nun gerçek yüzüyle karşılaştırarak millî ve kutsal, bir o kadar da kirlenmemiş değerlerle ve insanlarla yüzleştirmektir. Ayrıca hikâye kişilerinin ağzından dökülen ve geleneğin sembollerinden biri olan türkü sözleri, ortak değerlere değinmesi açısından önem taşır. Yazar, türkülerin en yalın ve saf duygularla ama bir o kadar da coşkulu ve güçlü ifade akışı dolduğunu bilir ve yer yer yaşam şekli olan türkü sözlerine hikâyelerinde yer verir. Örneğin, aşağıdaki alıntıda “zengin-fakir, güçlü-güçsüz bütün

¹⁴ İmdat Avşar, *Çığdemleri Solan Bozkır*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2009, s. 95.

¹⁵ Bu ifade, Sırrı Er’in “Kırkıncıdan Sonra Yazar Olunur mu?” isimli yazısında geçmektedir. Daha fazla bilgi için bakınız: Sırrı Er, “Kırkıncıdan Sonra Yazar Olunur mu?”, *Akademi Kalem İnternet Dergisi Sitesi*, 17 Mayıs 2010.

insanların bir yaratıldığı ve eşit haklara sahip olduğu” mesajı, bir abdalın söylediği türkü üzerinden verilir:

“Bir yaratmış Allah tüm insanları

Ayrılık insanın sözünden olur.

Ayrı görme gel şu insanoğlunu

Her niyet kişinin özünden olur...” (s. 56, “Bahri Usta” isimli hikâyeden).

Bilinen ve alışılmış kelimelerle etkileyici bir eda yaratan Avşar, yokluğu, sefaleti, yoksulluğu, kıtlığı, açlığı Anadolu Türk köylüsünün gözünden ve yüreğinden gördüğü gibi bunları onların diliyle de anlatır.

SONUÇ

İmdat Avşar, çocukluğunun geçtiği yerlerde ya da öğretmenlik yaptığı köylerde yaşadığı ya da tanık olduğu doğal hikâyeler anlatır; bozkırın hikâyelerini yazar. Anlattığı insan, Anadolu insanıdır ve her birinin gönlünde kanayan ayrı bir yara, her birinin felekle ayrı bir hesabı vardır. Ruhunda biriktirdiği ve yüreğinde duyduğu Anadolu’yu ve Anadolu insanını gözler önüne seren yazar, bildiğini ve sevdiğini hikâyeleriyle gösterir, hem de bütün gerçekliği ve bütün canlılığı ile.

Yazar, Türk toplumuna ayna tutmak, çilekeş Anadolu Türk köylüsünün ağzından ağıtlar yakmak ve yaktığı bu ağıtlara okurlarının da eşlik etmesini ister. O, Anadolu insanını çile kilimindeki birer gül nakışı olarak nitelendirir ve der ki “bu insanların her birinin elinde bir coğrafyayı fethetmek için altından anahtar ve yıllardır alevlenen ateşi külleyecek toprak vardır”. Yazarın Anadolu’yu betimlemek için kullandığı ifadeleri hikâyeci için kullanmak yerinde olur: İmdat Avşar’ın elinde “bir coğrafyayı fethetmek için altından anahtar” yani kalemi, o coğrafyada “yıllardır alevlenen ateşi külleyecek toprak” yani yüreğinden gelen ses vardır ve o sesin içinde de “her biri çile kiliminde birer gül nakışı olan”, dayanıklı, cesur, yiğit, saf ve temiz yoldaşları yani Anadolu insanı yer alır. Yüreği ağzına kadar dolu olan yazar, bir süre sonra binlerce yoldaşını yüreğinden gelen sesin içinde taşımaktan yorulur ve o ses bir feryat olarak, hikâyeleriyle dışarıya çıkar ve okurlarıyla buluşur.

KAYNAKLAR

AVŞAR İmdat, *Çiğdemleri Solan Bozkır*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2009.

BULDUK Zeki, “Ezberbozan Hikâyeci (Abdalları Yazdı!)”, *Dünya Bizim*, 24 Ağustos 2010.

ÇETİN Nurullah, “Sahih Bir Damar: İmdat Avşar Hikâyesi”, *Edebiyat Ufku-Edebiyat, Kültür, Sanat ve Eğitim İnternet Dergisi Sitesi*, 3 Şubat 2010.

ER Sırrı, “Kırkından Sonra Yazar Olunur mu?”, *Akademi Kalem İnternet Dergisi Sitesi*, 17 Mayıs 2010.

GÖKDEMİR Sevgi, *Ahmet Kutsi Tecer*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

TUNÇ Gökhan, “İmdat Avşar’ın Çiğdemleri Solan Bozkır Adlı Kitabında Bozkırın Hüznü ve Düğünü”, *Kardeş Kalemler Aylık Avrasya Edebiyat Dergisi*, Yıl: 4 S. 41 Mayıs 2010.